

Рамский А. Ю.

Київський університет імені Бориса Грінченка

**РОЛЬ НЕБАНКОВСКИХ ФИНАНСОВО-КРЕДИТНЫХ УЧРЕЖДЕНИЙ
В СФЕРЕ МОБИЛИЗАЦИИ СБЕРЕЖЕНИЙ ДОМОХОЗЯЙСТВ****Резюме**

В статье рассмотрена роль небанковских финансово-кредитных учреждений в сфере мобилизации сбережений домохозяйств. Проведен анализ деятельности небанковских финансово-кредитных учреждений. Выявлена доля трансформированных ресурсов домохозяйств в инвестиции по каждому из институтов.

Ключевые слова: сбережения, домохозяйство, инвестиции, небанковские финансово-кредитные учреждения, инвестиционные ресурсы, трансформация сбережений домохозяйств, финансовые посредники.

Ramskyi A. Yu.

Kyiv University named after Boris Hrinchenko

ROLE OF NON-BANK FINANCIAL INSTITUTIONS IN MOBILIZING HOUSEHOLD SAVINGS**Summary**

The article examines the role of non-bank financial institutions in mobilizing household savings. The analysis of non-bank financial institutions. The observed fraction transformed household resources into investments for each of the institutions.

Key words: savings, home improvement, investment, financial and non-bank credit institutions, investment funds, transformation savings of households, financial intermediaries.

УДК 338.0.2

Руда І. І.

Львівський національний університет імені Івана Франка

**ІНСТИТУЦІЙНИЙ АНАЛІЗ ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА
ФУНКЦІОНУВАННЯ СФЕРИ РИТУАЛЬНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ**

Розглянуто фактори зовнішнього середовища функціонування суб'єктів господарювання. Проаналізовано вплив цих факторів на розвиток сфери ритуальних послуг в Україні. Дано загальні рекомендації щодо зменшення їх негативного впливу.

Ключові слова: ритуальні послуги, інституції, інфляція, ВВП, дохід.

Постановка проблеми. Зазвичай оцінка діяльності господарюючих суб'єктів, їх фінансова привабливість базуються на кількісних показниках і вартісних оцінках виробництва та реалізації продукції. Проте важливим аспектом економічного аналізу є використання не тільки кількісних, але й якісних характеристик. Для оцінки їх впливу використовують інституційний аналіз, що лежить в методологічній основі одного з напрямів економічної теорії – інституціоналізму.

Інституціоналізм виходить з тієї фундаментальної передумови теоретичного аналізу, що економіка не обмежується ринком. Це спонукало включення у сферу дослідження більш широке коло змінних, що не носять чисто економічного характеру, але визначають реалізацію економічних процесів та економічного розвитку – соціальних, політичних, правових, історичних, національно-культурних тощо [3, с. 107].

Зазначені передумови і спрямованість інституційного аналізу надають йому, порівняно з іншими напрямками, більшої комплексності та багатомірності при застосуванні для дослідження економічних проблем.

Базовим методологічним принципом даного виду аналізу вважають аналіз «інституцій» як головного об'єкта дослідження [3, с. 108]. Під інституціями найчастіше розуміється сукуп-

ність пануючих норм, правил, традицій, звичаїв, які утворюють певні рамкові обмеження функціонування відповідного типу економічної системи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Так, Дж. Ходжсон визначає інституції як «довготривалої системи правила, що склалися та укорінилися, утворюють структуру соціальних взаємодій» [11, с. 11-12].

Д. Норт аргументує, що інституції – це встановлені у суспільстві «правила гри» чи створені людиною обмежувальні рамки, які розглядаються окремо від індивідів та організацій [5, с. 12].

О. Уільямсон виходить з того, що інституції – «це основні політичні, соціальні, правові норми, які є базою для виробництва, обміну та споживання» [10, с. 87]. На відміну від Д. Нортона він включає в структуру інституцій організації, ринки та взаємні угоди.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Таким чином, інституційна структура економіки включає впорядкований набір інституцій, які формують рамки даної системи координації економічної діяльності, створюють моделі економічної поведінки господарюючих суб'єктів з врахуванням існуючої організаційної, правової, політичної і адміністративної ситуації (див. рис. 1).



Рис. 1. Складові інституційного аналізу

Мета статті. Головною метою цієї роботи є ідентифікація ступеня впливу зовнішнього середовища на успішність здійснення управлінських рішень та ефективність господарської діяльності організацій сфери ритуальних послуг.

Виклад основного матеріалу. При проведенні інституційного аналізу значна увага в дослідженні сфери ритуальних послуг в Україні надається чинникам зовнішнього середовища. Вони об'єктивно утворюються в середовищі функціонування організацій та не піддаються впливу. Серед таких факторів можна виділити: політико-правові, економічні та суспільні. Вони є системою обмежень, яка повинна враховуватися у процесі підготовки та прийняття управлінських рішень. З одного боку, вони звужують можливості маневрування та чітко визначають межі, але з іншого боку – врахування динаміки їх змін дозволяє домогтися найбільш сприятливих умов для господарської діяльності.

Політико-правові фактори – це обмеження в процесі прийняття рішень, які є результатом правових та управлінських рамок, в яких організації сфери ритуальних послуг повинні або збираються здійснювати свою діяльність.

Політичні умови мають велике значення, особливо в довгостроковій перспективі. Зміни курсу політичного керівництва або навіть зміна чиновників на міністерському рівні можуть істотно впливати на економічну діяльність.

Так, за останні п'ять років, а особливо за останній рік політична ситуація в Україні формувалася калейдоскопічним чином, змінюючи вектор своєї направленості з проросійського до проєвропейського.

Розв'язана колишнім керівництвом країни за підтримки сусідньої держави військова сепаратистська діяльність на сході нашої країни зумовила зростання політичної нестабільності та напруженості в цьому регіоні. На даний час над розв'язанням даної проблеми працює як політична верхівка України, так і вище керівництво розвинених країн світу.

Все це супроводжується міжнародною консолідованою підтримкою та визнанням України як важливого гравця в міжнародних економічних відносинах. Це підтверджено фактом підписання 21 березня 2014 року (в м. Брюссель) політичної, а 27 червня 2014 року (там же) – економічної частини Угоди про Асоціацію України з Європейським Союзом (ЄС).

Підписання та імплементація даної угоди дозволить українським підприємствам та органі-

заціям, зокрема організаціям сфери ритуальних послуг, формувати свою господарську діяльність, що відповідатиме європейським та світовим стандартам. Це спонукатиме економічні суб'єкти експортувати свою продукцію, яка буде конкурентоздатною на широкому світовому ринку товарів та послуг. Також підписання Угоди про Асоціацію з ЄС є першим кроком до повноправного членства України в Європейському Співтоваристві, що відображає прагнення більшості громадян нашої держави.

Аналіз правових факторів у рамках інституційного аналізу відіграє не менш важливу роль. Державні нормативні акти, включно закони і підзаконні адміністративні акти, мають обмежувальний характер і відповідно істотно звужують рамки господарської діяльності. З іншого боку, нормативні акти можуть сприяти реалізації проєктів у результаті пільг щодо оподаткування, державних субсидій, дотацій, пільгових кредитів тощо.

Господарська діяльність організацій за видом економічної діяльності «Організування поховань і надання суміжних послуг» (код 96.03 за КВЕД-2010) регламентується Законом України «Про поховання та похоронну справу» [8]. Цей Закон визначає загальні правові засади здійснення в Україні діяльності з поховання померлих, регулює відносини, що виникають після смерті (загибелі) особи, щодо проведення процедури поховання, а також встановлює гарантії належного ставлення до тіла (останків, праху) померлого та збереження місця поховання [8].

Усі проєкти розвитку сфери ритуальних послуг в Україні зазнають великого впливу урядової макроекономічної політики, а також нормативних актів, що уособлюють цю політику.

Оскільки зовнішнє середовище в Україні досить мінливе, то знання динаміки його розвитку та вміння до нього пристосуватися дає змогу уникнути зайвих економічних витрат.

Одним з основних таких факторів виступає валовий внутрішній продукт (ВВП), що відображає ринкову цінність усіх кінцевих благ, вироблених у країні протягом року. Найбільш точною характеристикою, що визначає рівень економічного розвитку країни, вважають показник ВВП на душу населення. Згідно з методикою Міжнародного Валютного Фонду (МВФ) і Світового Банку, даний показник перераховують з національних валют в єдину валюту – долар Сполучених Штатів Америки (США) або ж міжнародний долар США [1, с. 368; 2, с. 364]. Для України значення ВВП на душу населення згідно методики врахування поточного курсу долара США та методики врахування паритету купівельної спроможності (ПКС), яку долар США мав всередині США в обумовлений час, відображено на рисунку 2.

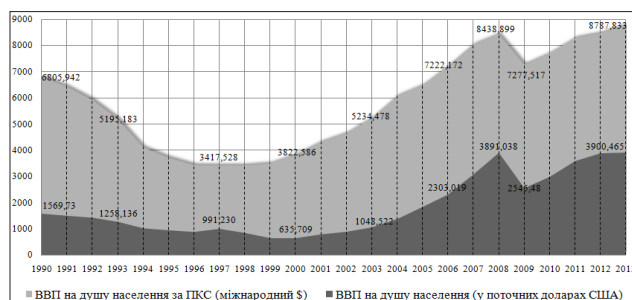


Рис. 2. Динаміка ВВП на душу населення в Україні [12]

Наведені дані практично корелюють з динамікою зростання ВВП в Україні, значення за якими відображено на рисунку 3.

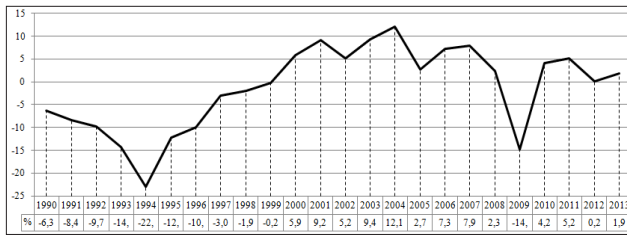


Рис. 3. Динаміка зростання ВВП в Україні, % [12]

Незначне зростання динаміки ВВП на душу населення (враховуючи ПКС) в Україні в 2013 році, на думку фахівців Міжнародного Валютного Фонду, в 2014 році спаде з 7423,128 до 6926,442 млн. міжнародних доларів США. Про це йдеться також в пояснювальній записці до законопроекту № 4308а «Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2014 рік» [7]. «За даними Держстату, посилюється зниження реального ВВП... Суттєве падіння відбулося в червні – 94,1% (зниження на 5,9%), у травні – 95,1% (зниження на 4,9%)», – сказано в документі [7]. За даними уряду, зниження ВВП у січні-червні становило 3,0%, тоді як у січні-травні становило 2,3% на фоні отримання гірших показників розвитку у східних регіонах України, які мають значну частку у загальноукраїнських показниках. На основі цього Уряд прогнозує зниження ВВП на 6% за підсумками 2014 року (прогноз МВФ станом на 16.07.2014 року – зниження на 6,5%).

Проведений аналіз структури ВВП дає змогу зробити висновок про те, що макроекономічний клімат в Україні перебуває в напруженому стані. Це зумовлює керівництво організацій сфери ритуальних послуг акумулювати і більш ощадливіше ставитися до своїх фінансових ресурсів з метою подальшого розвитку своєї господарської діяльності.

Рівень інфляції як один з факторів зовнішнього середовища визначаються експертним шляхом у рамках макроекономічного аналізу.

За отриманими статистичними даними та на думку фахівців Світового Банку [12], з 2008 року в Україні відбувався підйом економіки, що, в свою чергу, знижувало рівень інфляції споживчих цін (див. рис. 4). За даними Світового Банку, в 2013 році в Україні навіть спостерігалася дефляція на рівні «-0,28%», що не могло позитивно відобразитися на купівельній спроможності людей під час поховання родичів. Проте економіка України у поточному році знаходиться у надзвичайно складному становищі. Анексія АР Криму, військовий конфлікт у провідних промислових регіонах країни, розбалансування фінансової системи створюють надзвичайно негативний фон для розвитку. На основі цього Уряд України, при внесенні змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2014 рік» [7], закрив прогнозу зростання цін на споживчому ринку на 19,5% (грудень до грудня). На думку фахівців МВФ, станом на 16.07.2014 року зростання цін на споживчому ринку в Україні становитиме 19% (грудень до грудня) [7].

Настільки високі інфляційні очікування спонукатимуть близьких та родичів утриматися від надмірних витрат та поховання померлих. Вони також намагатимуться зменшити, або ж навіть

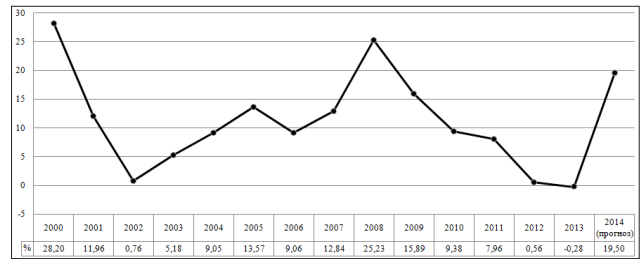


Рис. 4. Інфляція споживчих цін в Україні (річна %) [12]

відтермінувати свої витрати на догляд за могилами. Підвищений рівень інфляції «з'їдає» оборотні кошти підприємств сфери ритуальних послуг та їх партнерів. Все це призведе до зниження їх ліквідності. Саме тому розрахунки рівнів інфляції є неодмінною умовою аналізу економічного середовища діяльності господарюючих суб'єктів.

Серед обмежуючих умов функціонування слід відмітити, що організації сфери ритуальних послуг, беручи кредити в комерційних банках за підвищеною процентною ставкою, не зможуть змінювати ціну необхідного мінімального переліку окремих видів ритуальних послуг.

Вартість мінімального переліку послуг встановлюється в порядку і в межах, визначених наказом Державного комітету України з питань житлово-комунального господарства № 194 від 19.11.2003 р. «Про затвердження Єдиної методики визначення вартості надання громадянам необхідного мінімального переліку окремих видів ритуальних послуг, реалізації предметів ритуальної належності», а також наказами Міністерства з питань житлово-комунального господарства України № 128 від 12.05.2009 р. «Про затвердження Змін до Єдиної методики визначення вартості надання громадянам необхідного мінімального переліку окремих видів ритуальних послуг, реалізації предметів ритуальної належності» та № 52 від 03.03.2009 р. «Про затвердження Норм часу на надання ритуальних послуг та виготовлення предметів ритуальної належності».

Водночас цей вплив відвертає увагу від функцій розвитку нових інститутів і підриває стимули, моральний стан і можливість управління в самих організаційних структурах. В таких умовах провину за незадовільну роботу організації сфери ритуальних послуг завжди можна покласти на економічну ситуацію, яка заважає виконати цілі, що поставлені перед нею.

Невід'ємним елементом оцінки зовнішнього середовища діяльності господарюючих суб'єктів сфери ритуальних послуг є аналіз соціальних умов у країні та регіонах.

Сукупні доходи суспільства в цілому і кожного з його членів справедливо оцінювати як показники економічного добробуту. Одержані населенням доходи складають базу певного рівня життя, що є одним з факторів групи суспільних факторів зовнішнього середовища.

Середньомісячна заробітна плата по регіонах України мала тенденцію до спадання на незначну величину, яка легко «проїдалася» високим темпом інфляції. Тільки в декількох областях спостерігається підняття середньої заробітної плати. В основному це області, які близько межують з зоною антитерористичної операції (АТО) і в яких є потенціал машинобудування – це Миколаївська, Запорізька та Дніпропетровська області.

Не дивлячись на те, що прожитковий мінімум на одну особу в місяць із року в рік зростає (на 2014 рік він становить 1176 грн), він ледве забезпечує первинні або фізіологічні потреби людини та практично ігнорує соціальні потреби, які є невід'ємною складовою гідного життя або ж поховання родичів та близьких. Про це сигналізує високий рівень людей, які живуть за межею бідності, – 8,4% від усього населення країни [6].

За таких умов, відповідно до Закону України «Про поховання та похоронну справу» [8], Закону України № 1727-IV від 18.05.2004 р. (із змінами станом на 14.05.2013 р.) «Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам» та Постановою Кабінету Міністрів України № 99 від 31.01.2007 р. «Про затвердження Порядку надання допомоги на поховання деяких категорій осіб виконавцю волевиявлення померлого або особі, яка зобов'язалася поховати померлого», поховання цих категорій громадян здійснюється за рахунок коштів відповідних місцевих бюджетів.

Відволікання значної частки державного та місцевих бюджетів на поховання чи компенсацію частини вартості поховання осіб, що живуть за межею бідності, знижує суми відрахувань на соціально-економічний розвиток регіонів країни.

Аналіз показників прожиткового мінімуму та мінімальної заробітної плати, який на 2014 рік вона становить 1218 грн, свідчить про те, що система соціального захисту та соціального забезпечення в Україні не відповідає європейським стандартам. Незважаючи на зростання цих показників, їх співвідношення залишається далеким від стандартів Європейської соціальної хартії (переглянутої) [9], відповідно до вимог якої мінімальна заробітна плата повинна становити не менше ніж 2,5 прожиткового мінімуму. Тобто мінімальна заробітна плата в Україні, згідно з прийнятою хартією, має становити 2940 грн, що є далекою від реальної дійсності.

Існуючі сьогодні соціальні гарантії в похоронній сфері є явно недостатніми для проведення гідного похорону малозабезпеченими верствами населення, які формують попит лише на мінімальний комплект послуг, які пропонують організації сфери ритуальних послуг. У свою чергу, для замовних громадян дорогої та витратні похоронні послуги стають наочною демонстрацією багатства, стилю та влади. Встановлено, що істотним критерієм статусної самоідентифікації, відмінностей у рівні та якості життя виступає механізм ранжирування місць на кладовищі, що поділяються на «елітні» ділянки, планові могили і місця «соціальних поховань». Таким чином, інститут ритуально-похоронної справи набув яскраво виражений стратифікуючий ефект [6].

Дана ситуація не спонукає до формування стратегії інноваційного розвитку сфери ритуальних послуг в Україні з оптимальним використанням наявних ресурсів.

Не менш важливим фактором зовнішнього середовища виступає розвиненість системи охорони здоров'я. На даний час вона регламентується Конституцією України, Законом України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» та

наказом Міністерства охорони здоров'я України № 735 від 30 серпня 2010 року.

Незважаючи на проголошені принципи, існуюча система охорони здоров'я все ще не здатна забезпечити рівного безкоштовного доступу населення до якісних медичних послуг. Про це свідчать дані 2013 року [6]:

- високі показники загальної смертності населення (14,6 на 1000 населення), які суттєво перевищують показники країн Європейського Союзу;
- один з найнижчих серед країн Європи рівень природного приросту населення (-3,5 на 1000 населення), що призводить до депопуляції населення швидкими темпами;
- надмірні особисті витрати населення на оплату медичних послуг (щонайменше 40% від загального обсягу фінансування);
- існування неформальних (тіньових) платежів населення за медичні послуги (щонайменше 10% від загального обсягу фінансування).

На фоні підвищення середньої очікуваної тривалості життя населення України в 2013 році до 71,37 року [6], погіршення стану здоров'я населення призводить до об'єктивного зростання потреб у новітній медичній допомозі, які існуюча система охорони здоров'я задовольнити не може. Результатом цього є зростання смертності від новоутворень до 92,3 тис. осіб у 2013 році в порівнянні з 2008 роком, коли даний показник становив 89,0 тис. осіб [6].

Для подолання зазначених проблем на початку серпня 2014 року в Міністерстві охорони здоров'я України представили проект Концепції побудови нової національної системи охорони здоров'я України. Очільник профільного відомства зазначив, що міністерство розробило сучасну модель охорони здоров'я європейського зразка, що будується на трьох принципах [4]:

- перехід до бюджетно-страхової моделі, за якої зберігається сучасний бюджет і запроваджується загальнообов'язкове державне медичне страхування;
- запровадження громадсько-адміністративної моделі управління, за якої МОЗ і управління охорони здоров'я на місцях управляють системою спільно з самоврядними організаціями, а громадськість долучена до процесу через наглядові, опікунські, громадські ради;
- істотна зміна у підготовці медичних кадрів – перехід до практичної підготовки спеціалістів на додипломному етапі та трирівневої підготовки на післядипломному етапі.

Запропонована бюджетно- страхова система має допомогти підвищити рівень соціальної захищеності, коли особа може бути впевнена в якості наданих ритуальних послуг, та покращити медичне обслуговування населення.

Висновки і пропозиції. Звичайно, безпомилково оцінити перспективний вплив загальних макроекономічних факторів складно навіть великим компаніям. Проте проведення інституційного аналізу примушує підприємців замислитися над проблемами, що на них може наразитися їх бізнес. Це дозволить продумати організаційну поведінку в разі виникнення цих проблем з метою мінімізації їх негативного впливу.

Список літератури:

1. Абель Э. Макроэкономика / Э. Абель, Б. Бернанке. – 5-е изд. – СПб. : Питер, 2010. – 768 с.: ил.
2. Анисимов А.А. Макроэкономика : учебник / А.А. Анисимов, Н.В. Артемьев, О.Б. Тихонова. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2011. – 598 с.

3. Гайдай Т.В. Методологічні засади аналізу інституційних перетворень перехідної економіки [Текст] / Т.В. Гайдай // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. наук. праць / Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України». – Суми, 2004. – Т. 11. – С. 106-112.
4. МОЗ презентував концепцію нової системи охорони здоров'я [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.golos.com.ua/Article.aspx?id=346313> – Назва з екрану. – (Голос України. Газета Верховної Ради України).
5. Норт Д. Інституції, інституційна зміна та функціонування економіки. – К. : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2000. – 190 с.
6. Населення [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/ds/nas_rik/nas_u/nas_rik_u.html – Назва з екрану. – (Державна служба статистики України).
7. Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2014 рік» [Текст]: № 1165-VII від 27.03.2014 р. // Відомості Верховної Ради – 2014. – № 18-19. – С. 694. – [Із змінами станом на 30.07.2014 р.]. – (Пояснювальна записка).
8. Про поховання та похоронну справу [Текст]: № 1102-IV від 10.07.2003 р. // Відомості Верховної Ради – 2004. – № 7. – С. 47. – [Із змінами станом на 09.04.2014 р.]. – (Закон України).
9. Про ратифікацію Європейської соціальної хартії (Переглянутої) [Текст]: № 137-V від 14.09.2006 р. // Відомості Верховної Ради – 2006. – № 43. – С. 418. – (Закон України).
10. Сухарев О.С. Теория контрактов О. Уильямсона и институциональные изменения: современное видение агентских взаимодействий [Текст] / О.С. Сухарев // Журнал экономической теории. – 2012. – № 3. – С. 84-95.
11. Ходжсон Дж. Экономическая теория и институты: Манифест современной институциональной экономической теории / Пер. с англ. – М. : Дело, 2003. – 464 с.
12. World Development Indicators. Ukraine [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://databank.worldbank.org/data/views/reports/tableview.aspx> – Назва з екрану. – (World DataBank).

Руда І. І.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ИНСТИТУЦИОННЫЙ АНАЛИЗ ВНЕШНЕЙ СРЕДЫ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ СФЕРЫ РИТУАЛЬНЫХ УСЛУГ В УКРАИНЕ

Резюме

Рассмотрены факторы внешней среды функционирования субъектов хозяйствования. Проанализировано влияние этих факторов на развитие сферы ритуальных услуг в Украине. Даны общие рекомендации по уменьшению их негативного влияния.

Ключевые слова: ритуальные услуги, учреждения, инфляция, ВВП, доход.

Ruda I. I.

Lviv National University named after Ivan Franko

INSTITUTIONAL ANALYSIS OF THE ENVIRONMENTAL FIELD OF THE FUNCTIONING OF THE SCOPE OF FUNERAL SERVICES IN UKRAINE

Summary

The factors of the environment functioning entities. The influence of these factors on the development of the sphere of funeral services in Ukraine. Given the general recommendations to reduce their negative impact.

Key words: funeral services, institutions, inflation, GDP, income.

УДК 336.14: 336.143.232

**Руденко Є. М.
Морозова Г. С.**

Харківський національний аграрний університет імені В. В. Докучаєва

ПОДАТКОВІ ВАЖЕЛІ ЗНИЖЕННЯ БЮДЖЕТНОГО ДЕФІЦИТУ УКРАЇНИ

У статті проведено аналіз динаміки доходів, видатків та дефіциту державного бюджету України. Досліджено рівень виконання надходжень до державного бюджету, структуру доходів бюджету. Обґрунтовано значення податкових важелів для зменшення дефіциту бюджету.

Ключові слова: бюджет, доходи і видатки бюджету, бюджетний дефіцит, податкові надходження, податкові важелі.

Постановка проблеми. Основним інструментом державної фінансової політики є бюджетний дефіцит, який суттєво впливає на соціально-економічний стан країни. Зростання бюджетного дефіциту спричиняє в країні посилення інфляційних процесів, кризу у сфері державних фінансів, грошової системи, зростання диференціації в доходах і,

як наслідок, погіршення соціально-економічного стану в суспільстві. Саме тому в сучасних умовах господарювання питання розробки напрямів зниження і подолання бюджетного дефіциту, зокрема в Україні, набувають особливу актуальність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дефіцит державного бюджету та його особливості